

Paper Type: Original Article

Presenting a Model of Resilience of Government Organizations to Economic Shocks, Approaches and Strategies

Arya Dastkhosh Rad*

Department of Public Administration, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; Adkh.rad@gmail.com.

Citation:

Dastkhosh Rad, A. (2023). Presenting a model of resilience of government organizations to economic shocks, approaches and strategies. *Management sciences and decision analysis*, 1(2), 82-91.

Received: 02/03/2023

Reviewed: 28/05/2023

Revised: 27/07/2023

Accepted: 16/08/2023

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to assess the resilience of government organizations against economic shocks and to identify effective approaches and strategies.

Methodology: This research is descriptive–applied in nature and conducted through a quantitative approach. The statistical population consisted of 200 managers and experts from government organizations in Tehran, with a sample size of 132 selected using Cochran's formula. Data were collected via a researcher-made questionnaire and analyzed using linear regression in SPSS software.

Findings: The results showed that organizational resilience and trade shocks positively affect financial shocks with 99% confidence. Trade and financial shocks have significant effects on organizational approaches and strategies, while resilience has no direct effect. However, organizational resilience indirectly influences strategies through trade shocks.

Originality/Value: This study provides a conceptual model illustrating the relationships among organizational resilience, trade and financial shocks, and strategic responses, offering practical insights for public managers to enhance organizational stability under economic uncertainty.

Keywords: Governmental organizational resilience, Economic shocks, Financial shocks, Trade shocks, Organizational strategies.

Corresponding Author: Adkh.rad@gmail.com

<https://doi.org/10.22105/msda.vi.107>

Licensee. **Management Sciences and Decision Analysis**. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

ارایه مدل تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، رویکردها و استراتژی‌ها

آریا دست‌خوش راد

گروه مدیریت دولتی گرایش تحول، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: هدف این پژوهش سنجش میزان تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی و شناسایی رویکردها و استراتژی‌های موثر بر آن است.

روش‌شناسی پژوهش: این مطالعه از نوع توصیفی-کاربردی است و با رویکرد کمی انجام شده است. جامعه آماری شامل ۲۰۰ نفر از مدیران و کارشناسان سازمان‌های دولتی شهر تهران بوده و با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۱۳۲ نفر تعیین شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری و با روش رگرسیون خطی در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد متغیرهای تاب‌آوری سازمانی و شوک‌های تجاری با اطمینان ۹۹٪ بر شوک‌های مالی اثر مثبت دارند. همچنین شوک‌های تجاری و مالی تأثیر معنی‌داری بر رویکردها و استراتژی‌های سازمانی دارند، در حالی که تاب‌آوری سازمانی به‌صورت مستقیم تأثیر معناداری بر این متغیر نشان نداد. با این حال، تاب‌آوری از طریق متغیر میانجی شوک‌های تجاری به‌صورت غیرمستقیم بر استراتژی‌ها اثرگذار است.

اصالت/ارزش‌افزوده علمی: پژوهش حاضر با ارایه مدلی مفهومی از ارتباط بین تاب‌آوری سازمانی، شوک‌های تجاری و مالی و استراتژی‌های مقابله‌ای، بینشی کاربردی برای مدیران دولتی در جهت افزایش پایداری سازمان در شرایط اقتصادی نامطمئن فراهم می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تاب‌آوری سازمان‌های دولتی، شوک‌های اقتصادی، شوک‌های مالی، شوک‌های تجاری، استراتژی‌های سازمانی.

۱- مقدمه

شوکه‌های اقتصادی همیشه از اثر عوامل داخلی، خارجی و یا عوامل طبیعی در اقتصاد به‌وجود می‌آید اثر شوک‌ها از یک کشور به کشورهای دیگر نظر به شرایط جغرافیایی و استراتژی و رویکردهای کشورها متفاوت است. در نتیجه کنترل و سرعت تعدیل اقتصادی کشورها و مناطق جغرافیایی با یکدیگر مختلف می‌باشند [1]. برای سنجش سرعت تعدیل اقتصادی کشورها نسبت به شوک‌های وارده از اجتناب‌پذیری آن‌ها از مفهوم تاب‌آوری اقتصادی استفاده می‌شود. به لحاظ مفهومی پولیتو و ویکنز [2] دو مفهوم جداگانه، را ارایه می‌دهند. مفهوم اولی بر اساس "تجزیه و تحلیل تعادلی" است که به سبب تاب‌آوری اقتصادی می‌توان توانایی بازگشت از وضعیت فعلی به وضعیت قبلی در اثر بروز شوک‌های اقتصادی در یک سیستم تعادلی دانست. در مفهوم دومی تاب‌آوری اقتصادی از اثر دستگاه‌های تطبیقی پیچیده تعریف می‌شود و به توانایی یک سیستم برای انطباق در واکنش به تنش‌ها و شوک‌ها اشاره دارد به‌صورت عمومی، مفهوم تاب‌آوری اقتصادی برای حفظ یا بازگشت به یک وضعیت قبلی که معمولاً به‌عنوان حالت تعادلی شناسایی می‌شود با موجودیت بعضی از انواع شوک‌های داخلی و یا خارجی به آن، اشاره دارد. ادبیات اقتصاد مربوط به تاب‌آوری به این موضوع بستگی دارد که یک اقتصاد در سطح سازمانی تا چه حد توانایی بازگشت به حالت اولی یا نرخ رشد اولی، اشتغال قبلی یا جمعیت اولی پس از تجربه شوک می‌باشد [3]. بنابراین، جوامع برای این‌که تاب‌آور باشند بر خدمات فراهم‌شده توسط سازمان‌ها متکی هستند، تا آن‌ها را به برنامه‌ریزی، پاسخ و بازیابی برای موقعیت‌های اضطراری و بحران‌ها قادر سازند. سازمان‌های حیاتی که فراهم‌کننده خدماتی مانند

آب، گاز، برق، حمل‌ونقل، آموزش و سلامت هستند، همواره بسیار مهم انگاشته شده‌اند. این به آن دلیل است که این‌ها همان سازمان‌هایی هستند که جوامع را قادر به عملکرد می‌سازند [4]، سازمان‌ها بخشی از جامعه هستند و بسیاری از عملیات روزانه جوامع بر دوش آن‌ها است مهم‌تر این‌که سازمان‌ها در طول دوره‌های پاسخ و بازیابی در پی یک فاجعه، بسیار حیاتی و مهم هستند در نتیجه به‌منظور اطمینان از بقای سازمان‌ها و کم‌کردن اختلال ناشی از یک فاجعه در جریان جاری اجتماعی، تاب‌آور بودن برای سازمان‌ها حیاتی است. علاوه بر ارتباطی که بین جوامع تاب‌آور و سازمان‌های تاب‌آور وجود دارد، بین تاب‌آور بودن سازمان‌ها و مزیت رقابتی آن‌ها نیز رابطه وجود دارد. سازمان‌های تاب‌آور در زمان‌هایی که کسب‌وکار در شرایط عادی قرار دارد، قدرت رقابتی بیشتری دارند. استفنسن [5] و لی و همکاران [6] نیز ویژگی‌های مشترکی را بین تاب‌آوری برتری رقابتی عنوان می‌کنند؛ مانند چابکی، آگاهی محیطی، رهبری قوی، کیفیت و... تاب‌آوری سازمانی به‌دنبال شناسایی مشخصاتی است که به سازمان‌ها اجازه بقا و حتی رشد و رونق به‌رغم تجربه اختلال یا تنش را می‌دهد، هستند. در این خصوص پاتن [7] تاب‌آوری را فرآیندی برای رشد عنوان می‌کند. همچنین با توجه به این‌که همه اقتصادها به انواع متعدد به شوک‌های اقتصادی مواجه هستند و وابستگی شدید صادرات کشورها در حال توسعه به منابع طبیعی، مواد اولیه‌ای مانند نفت و وجود فقر و نابرابری عوامل به‌وجود آمدن شوک‌های کلان اقتصادی شدند. در کشور ایران نیز، سهم بزرگی از صادرات و درآمدهای دولت را نفت تشکیل می‌دهد همین عامل علت قرار گرفتن در معرض شوک‌های کلان اقتصادی بوده و به‌طور خاص از تغییرات درآمدهای نفتی سرچشمه می‌گیرد. بنابراین، تاب‌آوری اقتصادی ایران به‌دلیل عوامل متعددی از جمله تحریم‌ها، ناپایداری‌های داخلی و ضعف در سیاست‌های اقتصادی، در سطح پایینی قرار دارد. برای بهبود تاب‌آوری اقتصادی، نیاز به اصلاحات ساختاری، بهبود محیط کسب‌وکار و افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی احساس می‌شود. لذا بر این اساس پژوهش حاضر با هدف سنجش تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، رویکردها و استراتژی‌ها طراحی شده است.

۲- ادبیات نظری پژوهش

تاب‌آوری: تاب‌آوری به معنای توانایی و ظرفیت یک سازمان در مواجهه و مقابله با بحران‌ها و چالش‌ها و توانایی بازگشت به شرایط عادی است [8].

تاب‌آوری اقتصادی: تاب‌آوری اقتصادی به معنای تحمل اثر شوک‌ها و تکانه‌های خارجی و بازیابی فوری از شوک‌های اقتصادی و بازگشت به کارکرد پیش از بحران می‌باشد [9].

شوک اقتصادی: شوک‌های وارده به اقتصاد هر کشور می‌تواند به سه گروه تقسیم شود، (۱) شوک‌های ناشی از رکود اقتصادی در کشور (شوک‌های رکود اقتصادی)، (۲) شوک‌های ناشی از رکود در صنایع خاص که جزو مهم پایه صادراتی کشور هستند (شوک‌های صنعتی) و (۳) سایر شوک‌های خارجی (تحریم، جنگ، شورش، حوادث طبیعی و...) این شوک‌ها لزوماً منحصر به فرد و متضاد باهم نیستند و یک اقتصاد ممکن است به‌طور هم‌زمان بیش از یک نوع شوک را تجربه نماید [10].

شوک مالی: ابزارهای عمده‌ی دولت‌ها برای اعمال سیاست‌های مالی، متغیرهای بودجه دولت می‌باشد که با تغییر دادن مناسب این اهرم‌های سیاستی، دولت می‌تواند عرضه و تقاضای کل در اقتصاد را در توازن نگه دارد تا سطح قیمت‌ها و اشتغال دچار تغییرات شدید نگردد [11] شوک‌های مالی مثبت یا منفی (انبساطی یا انقباضی) متناسب با شرایط اقتصاد (رونق و رکود) تأثیرات متفاوتی بر متغیرهای کلان اقتصادی دارند. هرگاه هدف دولت، افزایش تولید و اشتغال باشد و اقتصاد جامعه در وضعیت رکود قرار داشته باشد، اتخاذ سیاست‌های مالی انبساطی به‌صورت افزایش مخارج یا کاهش مالیات‌ها و یا به‌وسیله هر دو ضروری است، اما در شرایط تورمی و رونق در اقتصاد عکس سیاست‌های فوق به‌کار گرفته می‌شود [12].

شوک تجاری: فریدمن [13] بیان می‌کند، به‌طورکلی شوک‌ها می‌توانند داخلی باشند، یعنی منشا ایجاد اختلال اقتصاد داخلی کشور باشد و یا خارجی باشند، یعنی منشا اختلال از سایر کشورها نشأت گرفته باشد. شوک‌ها به‌صورت واقعی و پولی هستند. در شوک واقعی منشا اختلال از بخش واقعی اقتصاد سرچشمه می‌گیرد (مانند شوک بهره‌وری در طرف عرضه اقتصاد، شوک تقاضای واقعی در طرف تقاضا که می‌تواند ناشی از اختلال در تقاضای خصوصی یا دولتی باشد) و در شوک پولی منشا اختلال بازار پول است (مانند شوک تقاضای پول و...)،

توانایی سیستم اقتصادی در مقاومت در برابر شوک‌ها: این نگاه به تاب‌آوری اقتصادی بیان می‌دارد که اثرات منفی یک شوک می‌تواند در سیستم اقتصادی هضم یا خنثی گردد، از این‌رو، اثر نهایی آن بر سیستم مذکور صفر یا قابل چشم‌پوشی خواهد بود. این نوع از تاب‌آوری زمانی به وقوع می‌پیوندد که اقتصاد دارای مکانیسمی است که به شکل درون‌زا به شوک‌های منفی واکنش نشان داده و آثار آن‌ها را کاهش دهد. می‌توان این جنبه از تاب‌آوری اقتصادی را توانایی هضم شوک‌ها نام گذارد. برای مثال، وجود نیروی کار چند مهارتی و انعطاف‌پذیری می‌تواند به‌عنوان یک ابزار هضم شوک‌ها به شمار آید، زیرا در شرایطی که یکی از بخش‌های اقتصاد به دلایل بیرونی دچار رکود تقاضا گردد، نیروی انسانی به‌سادگی می‌تواند جذب بخش دیگری شود که دارای تقاضای بالاتری است [14].

توانایی یک اقتصاد برای جلوگیری از بروز شوک‌ها: این نوع از تاب‌آوری جزو خصلت‌های ذاتی یک اقتصاد شمرده می‌شود که با بحث آسیب‌پذیری اقتصاد ارتباط مستقیمی دارد [15].

روابط تاب‌آوری اقتصادی و شوک‌های وارد شده اقتصاد: تحقیقات اندکی به توصیف الگوها و عوامل تعیین‌کننده‌های مقاومت در برابر شوک‌ها و یا تاب‌آوری اقتصادی پرداخته‌اند. اما به‌طور کلی شواهد تجربی در این رابطه نشان می‌دهد که سرعت تعدیل کشورها نسبت به شوک‌های وارده و یا همان سطح تاب‌آوری اقتصادی در برابر شوک‌ها متفاوت می‌باشد.

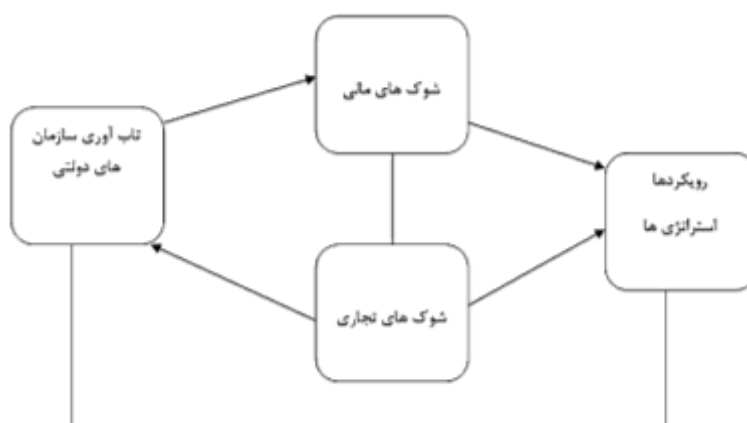
همچنین شواهد موجود در این رابطه نشان می‌دهد که شوک‌ها به‌طور دایم در منطقه‌هایی که آن‌ها را تجربه می‌کنند، اشتغال کمتری ایجاد می‌نمایند. بلانچارد و همکاران [16] نشان داده‌اند که در سطح ایالتی، شوک‌های اشتغال معمولاً سبب کاهش اشتغال در حدود چهار سال می‌شوند. پس از آن، مناطق در نهایت به نرخ رشد اشتغال پیش از شوک باز می‌گردند، اما آن‌ها یک سطح اشتغال دایمی پایین را بعد از شوک تجربه می‌نمایند. فریر و همکاران [17] به نتیجه‌گیری بدبینانه‌تری در مورد تاب‌آوری اقتصادی در مطالعه بین سال‌های ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۲ دست یافته‌اند. آن‌ها دریافتند که اشتغال و جمعیت در این ایالت‌ها با فاصله کمی پس از تجربه شوک‌های اشتغال رشد یافته، اما برای دو دهه بعدی این روند حفظ نشده و با شکست مواجه شده است.

لذا با توجه به این‌که از منظر اقتصادی سیستم تاب‌آور، دارای سه توانایی قابل‌توجه است:

۱. توانایی یک سیستم اقتصادی در اجتناب از بروز شوک‌ها.
۲. توانایی ایستادگی و مقاومت یک سیستم اقتصادی در برابر شوک‌ها.
۳. توانایی اقتصاد در بازیابی سریع از شوک‌های منفی و تخریب‌کننده بیرونی.

در مطالعه ادبیات نظری مشخص شده است که بین تاب‌آوری سازمان‌هایی دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، پایش، پیش‌بینی و مقاومت ضروری و لازم است، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سوال می‌باشد که تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، رویکردها و استراتژی‌ها چگونه است؟

بر این اساس مدل نظری پژوهش در شکل ۱ قرار داده شده است:

شکل ۱- مدل نظری پژوهش.

Figure 1- Theoretical research model.

۳- مروری بر پیشینه‌نگاشته‌های پژوهش

مطالعات داخلی و خارجی متعددی به‌منظور بررسی تاب‌آوری اقتصادی با درنظر گرفتن نقش شوک‌ها در سطح سازمانی و کشوری به‌طور عام و خاص صورت گرفته است که عبارت هستند از:

حسینی کوکمری [18] مطالعه‌ای با عنوان بررسی تاثیر مدیریت استراتژیک منابع انسانی بر تاب‌آوری سازمانی انجام داد. نتایج نشان داد: در بین مدیریت استراتژیک و تاب‌آوری سازمانی رابطه‌ای معنادار وجود دارد به‌ویژه، سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک عامل میانجی در این رابطه عمل می‌کند، به‌گونه‌ای که ایجاد شرایط مناسب برای تبادل اطلاعات و ایده‌ها در بین اعضای سازمان می‌تواند به افزایش تاب‌آوری کمک کند.

شاکری بستان‌آباد و همکاران [19] در مطالعه و پژوهشی به بررسی تاب‌آوری اقتصادی بخش کشاورزی ایران طی دوره‌ی زمانی ۱۳۷۹-۱۳۹۴ پرداختند. نتایج به‌دست آمده نشان داد که تاب‌آوری اقتصادی بخش کشاورزی کشور ایران در طی دوره‌ی زمانی مورد مطالعه کاهش یافته است. همچنین این مطالعه نشان داد که شاخص بی‌ثباتی درآمد بخش کشاورزی بالاترین درجه اهمیت را در تعیین میزان تاب‌آوری اقتصادی بخش کشاورزی دارد و نیز شاخص‌های دیگری همچون شاخص‌های تمرکز صادرات و تمرکز بازارهای صادراتی تاثیر به‌سزایی بر تاب‌آوری اقتصادی این بخش دارند.

خواج‌پور و همکاران [20] نیز مطالعه‌ای با عنوان "ارایه الگویی برای تاب‌آوری سازمانی در صنعت بانکداری" انجام دادند. جهت دستیابی به این هدف، از روش پژوهش آمیخته و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاری استفاده شد. مصاحبه‌ها با ۱۲ نفر از خبرگان صنعت بانکداری انجام گرفت که همگی دارای سوابق اجرایی در پست‌های عالی سازمانی بودند و مدل اولیه شناسایی شد. در نتایج این مطالعه شاخص‌های ذیل احصا شدند: تدوین، بازنگری، اصلاح و ارزیابی استراتژی‌ها، نگرش راهبردی و آینده‌نگری، ارایه برنامه‌های بلندمدت و اهداف استراتژیک تاب‌آوری، تدوین برنامه‌های کوتاه‌مدت و رویه‌های عملیاتی تاب‌آوری.

ژانگ و همکاران [21] به بررسی تاب‌آوری و بازتابی (بررسی سیستماتیک استراتژی‌های حاکمیت گردشگری در مناطق آسیب‌دیده از بلایا) پرداختند. نتایج نشان داد: برای روشن‌کردن یافته‌ها و راهبردهای حاکمیتی رایج، یافته‌های این مطالعه چهار روش کلیدی حکمرانی را برجسته می‌کند: ارزیابی و کاهش ریسک، برنامه‌ریزی مشارکتی و توسعه سیاست، توانمندسازی جامعه و ظرفیت‌سازی و حکومت انطباقی و مبتنی بر زمینه. این روش‌ها پتانسیل کاهش آسیب‌پذیری‌های گردشگری را دارند و در عین حال بازتابی و تاب‌آوری در بلایا را تقویت می‌کنند. علاوه بر این، استراتژی‌های حکمرانی اولیه را ترسیم می‌کند که شامل آمادگی قبل از بلایا، ارزیابی ریسک و نظارت، مدیریت بحران، همکاری سهامداران و مشارکت جامعه است. این استراتژی‌ها از طریق یک فرآیند سه جانبه متمایز شدند: مشخص‌کردن ذی‌نفعان کلیدی، ارزیابی زیرساخت‌های گردشگری و ایجاد طرح‌های بازتابی گردشگری. چندین استراتژی برای ترویج گردشگری پایدار، مانند توسعه گردشگری مبتنی بر جامعه، برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه، ترویج اکوتوریسم، ظرفیت‌سازی، آموزش، نظارت و ارزیابی و چارچوب سیاست‌گذاری و نظارتی آشکار شده

است. با ترکیب این شیوه‌های مبتنی بر شواهد، سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان این توانایی را دارند که برنامه‌هایی را برای تضمین آینده‌ای انعطاف‌پذیر و پایدار برای بخش گردشگری توسعه دهند.

دو و همکاران [22] به بررسی تاب‌آوری اقتصادی با استفاده از دو بعد مقاومت‌پذیری و بازیابی کارکرد برای ۴۹ شهر از کشور چین طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶ پرداختند نتایج حاصل‌شده نشان داد که بخش صنعت تاثیر به‌سزایی در افزایش تاب‌آوری اقتصادی دارد همچنین این مطالعه نشان داد که شهرهای صنعتی برای تقویت مقاومت‌پذیری در برابر شوک‌ها و نیز بازیابی هر چه سریع‌تر کارکرد خود نیازمند کسب فناوری‌های جدید و به‌روز هستند.

آندرسون و همکاران [8] در پژوهشی به بررسی تاثیر متعادل‌سازی ساختارهای سازمانی بر افزایش تاب‌آوری بانک‌ها پرداختند. این پژوهش با رویکرد کیفی و از طریق مصاحبه با مدیران بانکی انجام شده است. در این مطالعه به مولفه‌هایی نظیر برنامه‌های نظام‌مند مدیریت بحران مالی، تقویت خلاقیت و نوآوری سازمانی، نیازسنجی بانک جهت پیاده‌سازی نظام تاب‌آوری، برنامه‌های نظام‌مند مدیریت تغییر سازمانی، کسب مزیت رقابتی، مواجهه با رشد متناوب عوامل مولد ریسک، انعطاف‌پذیری، چابکی و انطباق‌پذیری بانک اشاره شده است.

بریگوگلیو [23] در مقاله‌ای با عنوان "قرار گرفتن در معرض شوک‌های بیرونی و تاب‌آوری اقتصادی کشورها" به این نتیجه دست پیدا کرد که کشورهای کوچک و جزیره‌ای، به خاطر بالا بودن درجه باز بودن اقتصادشان و همچنین تمرکز صادراتی، بیشتر در معرض شوک‌های بیرونی قرار می‌گیرند، به همین دلیل اقتصاد آن‌ها را آسیب‌پذیر می‌داند و این در حالی است که آن کشورها دارای تولید ناخالص سرانه بالایی هستند. علت آن این است که آسیب‌پذیری اقتصادی کشورها تنها یک سوی ماجرا است و از سوی دیگر اعمال سیاست‌های مناسب باعث افزایش تاب‌آوری در برابر این آسیب‌ها می‌باشد.

باتیس و همکاران [24] به بررسی آسیب‌پذیری و تاب‌آوری اقتصادی کشور سنگاپور پرداختند. نتایج مطالعه نشان داد که تاب‌آوری این کشور بیش از میزان آسیب‌پذیری آن است. طبق مطالعه آن‌ها، عمده‌ترین دلایل تاب‌آوری سنگاپور حکمرانی خوب دولت و مزایای ادغام در بازارهای جهانی بوده و ویژگی‌های جغرافیایی و تغییرات آب و هوایی عمده‌ترین دلایل آسیب‌پذیری آن است.

۴- روش اجرای تحقیق

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و از حیث هدف کاربردی است.

۴-۱- ابزار جمع‌آوری اطلاعات

به‌منظور سنجش تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، رویکردها و استراتژی‌ها از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده می‌شود. روایی پرسشنامه پژوهش، زیر نظر اساتید متخصص و خبرگان در زمینه سوابق اجرایی در سازمان‌های دولتی تعیین شده است و پایایی آن به واسطه محاسبه آزمون آلفای کرونباخ که برای متغیرهای تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های اقتصادی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۷۵ محاسبه شد، تعیین گردید.

۴-۲- جامعه آماری و نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش حاضر مدیران و کارشناسان سازمان‌های دولتی در شهر تهران در حدود ۲۰۰ نفر بوده است. شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در حدود ۱۳۲ نفر محاسبه شد.

$$n = \frac{N \times \left(z \frac{\alpha}{2}\right)^2 \times p \times q}{\epsilon^2 (N - 1) + \left(z \frac{\alpha}{2}\right)^2 \times p \times q},$$

که در آن:

n : تعداد نمونه.

N : تعداد کل افراد جامعه مورد نظر که در این پژوهش ۲۰۰ نفر می‌باشد.

P : نسبت افرادی که صفت مورد نظر را دارند که مقدار آن در این پژوهش ۰/۵ در نظر گرفته شده است.

Q : نسبت افرادی که صفت مورد نظر را ندارند که مقدار آن در این پژوهش ۰/۵ در نظر گرفته شده است.

ε : دقت برآورد یا حداکثر خطای حدی است که در این پژوهش ۷٪ در نظر گرفته می‌شود.

$z_{\frac{\alpha}{2}}$: عدد بحرانی توزیع نرمال در سطح ۹۵٪ است زیرا در این پژوهش ضریب اطمینان را ۹۵٪ در نظر می‌گیریم α برابر ۰/۰۵ خواهد بود که حجم نمونه با توجه به فرمول بالا ۱۳۲ نفر خواهد بود.

۴-۳- ابزار تحلیل اطلاعات

ابزار تحلیل اطلاعات در این پژوهش نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۳ بوده است. روش تحلیل اطلاعات روش تحلیل رگرسیون خطی به شیوه Enter بوده است.

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- توصیف خصوصیات فردی پاسخگویان

جدول ۱ نشان می‌دهد بیشتر پاسخگویان تحقیق دارای سن ۳۵-۴۵ سال (۵۳٪) و سابقه کار بالای ۲۰ سال (در حدود ۴۸٪) می‌باشند.

جدول ۱- بررسی خصوصیات فردی پاسخگویان.

Table 1- Review of the personal characteristics of the respondents.

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد فراوانی
سن	۲۵-۳۵ سال	45	34
	۳۵-۴۵ سال	70	53
	بالای ۵۰ سال	17	13
	جمع	132	100
سابقه کار	زیر ۱۰ سال	15	11.37
	۱۰-۲۰ سال	52	40
	بالای ۲۰ سال	65	47.63
	جمع	132	100

۵-۲- بررسی فرضیه‌های تحقیق

فرضیه ۱- بین تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های مالی با رویکردها و استراتژی‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه از تحلیل رگرسیون استفاده می‌گردد. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد با ۹۹٪ اطمینان ۶۱٪ از تغییرات در رویکردها و استراتژی‌ها به واسطه تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های مالی صورت می‌پذیرد.

جدول ۲- بررسی تاثیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های مالی بر رویکردها و استراتژی‌ها.
Table 2- Examining the impact of government organization resilience and financial shocks on approaches and strategies.

متغیر وابسته	مقدار R	مقدار R ²	مقدار F	سطح معناداری
رویکردها و استراتژی‌ها	0.77	0.61	18.83	0.0001**
**معناداری در سطح ۱٪ خطا				

جدول ۳ نشان می‌دهد در سطح یک درصد خطا تاب‌آوری سازمان‌های دولتی ۰/۵۱ و شوک‌های مالی در حدود ۰/۴۱ از تغییرات در واریانس متغیر رویکردها و استراتژی‌ها را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر اگر به متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های مالی یک واحد اضافه شود واریانس متغیر رویکردها و استراتژی‌ها به ترتیب ۰/۵۱ و ۰/۴۱ اضافه می‌شود.

جدول ۳- بررسی میزان ضریب تبیین متغیرهای تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های مالی بر رویکردها و استراتژی‌ها.
Table 3- Examining the coefficient of explanation of the variables of resilience of government organizations and financial shocks on approaches and strategies.

متغیر	مقدار B	مقدار Beta	مقدار t	سطح معناداری
مقدار ثابت	1.25		12.21	0.0001**
تاب‌آوری سازمان‌های دولتی	0.88	0.41	18.94	0.0001**
شوک‌های مالی	0.93	0.51	20.26	0.0001**
**معناداری در سطح ۱٪ خطا				

فرضیه ۲- بین تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری و مالی بر رویکردها و استراتژی‌ها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۴ نشان می‌دهد با ۹۹٪ اطمینان در حدود ۵۲٪ تغییرات در رویکردها و استراتژی‌ها سازمان‌ها به واسطه متغیرهای تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری و مالی می‌باشند.

جدول ۴- بررسی تاثیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری و مالی بر رویکردها و استراتژی‌ها.
Table 4- Examining the impact of government organization resilience and trade and financial shocks on approaches and strategies.

متغیر وابسته	مقدار R	مقدار R ²	مقدار F	سطح معناداری
رویکردها و استراتژی‌ها	0.77	0.52	14.57	0.0001**
**معناداری در سطح ۱٪ خطا				

جدول ۵ نشان می‌دهد در سطح ۱٪ خطا شوک‌های تجاری ۰/۴۵ و شوک‌های مالی در حدود ۰/۲۶ از تغییرات در واریانس متغیر بر رویکردها و استراتژی‌ها را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر اگر به متغیر شوک‌های تجاری و شوک‌های مالی یک واحد اضافه شود واریانس متغیر رویکردها و استراتژی‌ها به ترتیب ۰/۴۵ و ۰/۲۶ اضافه می‌شود. همچنین جدول ۵ نشان می‌دهد متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی بر رویکردها و استراتژی‌ها اثر معنی‌دار ندارد.

جدول ۵- بررسی میزان ضریب تبیین متغیرهای تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری و مالی بر رویکردها و استراتژی‌ها.
Table 5- Examining the coefficient of explanation of the variables of resilience of government organizations and trade and financial shocks on approaches and strategies.

متغیر	مقدار B	مقدار Beta	مقدار t	سطح معناداری
مقدار ثابت	0.91		18.32	0.0001**
تاب‌آوری سازمان‌های دولتی	0.11	0.05	0.22	0.71
شوک‌های تجاری	0.88	0.45	18.16	0.0001**
شوک‌های مالی	0.57	0.26	21.11	0.0001**
**معناداری در سطح ۱٪ خطا				

فرضیه ۳- بین متغیر شوک‌های تجاری و تاب‌آوری سازمان‌های دولتی رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۶ نشان می‌دهد با ۹۹٪ اطمینان متغیر شوک‌های تجاری در حدود ۲۹٪ از تغییرات در متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی را تبیین می‌نماید.

جدول ۶- بررسی تاثیر شوک‌های تجاری بر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی.

Table 6- Examining the impact of trade shocks on the resilience of government organizations.

متغیر وابسته	مقدار R	مقدار R ²	مقدار F	سطح معناداری
تاب‌آوری سازمان‌های دولتی	0.53	0.29	23.17	0.0001**

**معناداری در سطح ۱٪ خطا

جدول ۷ نشان می‌دهد در سطح ۱٪ خطا شوک‌های تجاری در حدود ۰/۷۷ از تغییرات در واریانس متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر اگر به متغیر شوک‌های تجاری یک واحد اضافه شود واریانس متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی ۰/۷۷ اضافه می‌شود.

جدول ۷- بررسی میزان ضریب تبیین متغیرهای شوک‌های تجاری بر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی.

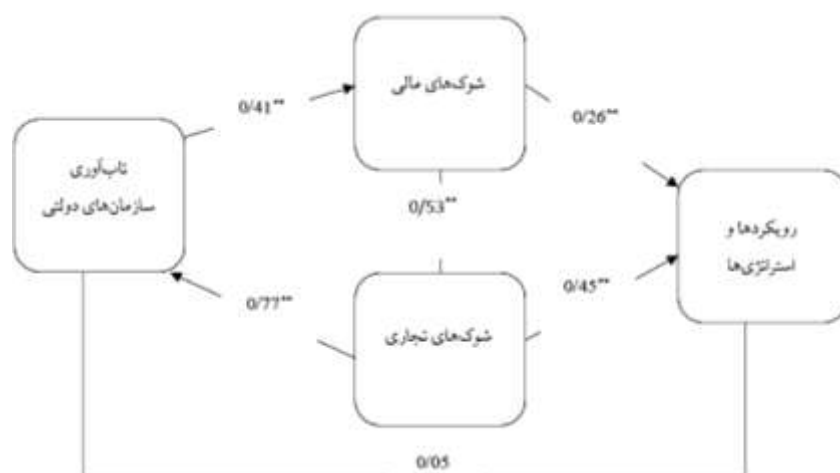
Table 7- Examining the coefficient of explanation of trade shock variables on the resilience of government organizations.

متغیر	مقدار B	مقدار Beta	مقدار t	سطح معناداری
مقدار ثابت	0.56		11.42	0.0001**
شوک‌های تجاری	0.98	0.77	16.21	0.0001**

**معناداری در سطح ۱٪ خطا

۶- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پاسخگویی به این سوال که تاب‌آوری سازمان‌های دولتی در برابر شوک‌های اقتصادی، رویکردها و استراتژی‌ها چگونه است؟ طراحی شده است. نتایج پژوهش نشان داد متغیرهای تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری با ۹۹٪ اطمینان بر متغیر شوک‌های مالی اثر مثبت دارند و متغیرهای شوک‌های تجاری و شوک‌های مالی بر متغیر رویکردها و استراتژی‌ها اثر مثبت و معنی‌دار دارند. اما متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی بر متغیر رویکردها و استراتژی‌ها اثر معنی‌دار ندارد. از طرفی نتایج پژوهش نشان داد متغیر شوک‌های تجاری بر متغیر تاب‌آوری سازمان‌های دولتی اثر مثبت و معنی‌دار دارد. بر این اساس مدل رابطه بین تاب‌آوری سازمان‌های دولتی، شوک‌های تجاری، شوک‌های مالی با رویکردها و استراتژی‌ها در شکل ۲ نشان داده می‌شود:

شکل ۲- مدل‌سازی رابطه بین شوک‌های مالی، تاب‌آوری سازمان‌های دولتی و شوک‌های تجاری با رویکردها و استراتژی‌ها.

Figure 2- Modeling the relationship between financial shocks, government agency resilience, and business shocks with approaches and strategies.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش بریگوگلیو [23] و خواجه‌پور و همکاران [20] در یک راستا می‌باشد. کسب نتایج مطرح‌شده با توجه به مفهوم تاب‌آوری به‌عنوان اجزای اصلی سازمانی در برابر شوک‌های اقتصادی، امروز دور از ذهن نیست که سازمان‌ها با انجام اقداماتی در جهت ایجاد ظرفیت تاب‌آوری می‌توانند وضعیت مطلوبی را برای سازمان ایجاد نموده و در برابر بحران‌ها به شیوه‌های متفاوت عمل کرده و در محیط رقابتی کاملاً موفقیت‌آمیز ظاهر شوند. زیرا سازمان تاب‌آور در هنگام مواجهه‌شدن با شوک‌های اقتصادی در هم نمی‌شکند بلکه به‌سرعت از آن شرایط خارج می‌شود و روند ارتقا و پیشرفت را نیز طی خواهد نمود. تاب‌آوری، ظرفیت فزاینده‌ای برای سازمان جهت پیش‌بینی و سازگاری با محیط فراهم می‌آورد از این رو برای پاسخ به اختلالات و مطابقت درست در مواجهه با شرایط چالش برانگیز، بهره‌برداری از فرصت‌ها و اتخاذ رویکردها و استراتژی‌های مناسب، مورد نیاز است.

مدیران ارشد نیاز به افزایش توان سازگاری و تغییر قبل از آن‌که هزینه‌های زیادی را متحمل شوند دارند. از این رو می‌توان گفت سازمان‌هایی که ورشکست شده‌اند تاب‌آوری کمتری داشته‌اند زیرا یک سازمان تاب‌آور می‌تواند خود را در برابر چالش‌ها و محیط در حال تغییر سازگار نموده و باقی بماند لذا می‌توان گفت میزان ورشکستگی در سازمان‌های تاب‌آور بسیار کم است چرا که این سازمان‌ها متناسب با میزان تحمل موقعیت‌های چالشی، با تمرکز بر هدایت نیروهای مادی و غیرمادی و استفاده بهینه از توانمندی‌های تکنیکی و تاکتیکی، با افزایش سطوح عملکردی خود موجب افزایش موفقیت و بقای خود خواهند شد. همچنین برخی محققان به این نتیجه رسیده‌اند که در شرایط شوک‌ها و عدم اطمینان ترویج ویژگی‌های تاب‌آوری، قادر خواهد بود که موفقیت سازمان را در برابر شوک‌ها افزایش دهد. بنابراین، سازمان‌های تاب‌آور در مقابل شوک‌های اقتصادی و ناپیوستگی‌های محیطی آسیب کمتری می‌بینند با توجه به مباحث مطرح‌شده به نظر می‌رسد سازمان‌های تاب‌آور به‌طور معمول با شوک‌های کمتری روبه‌رو خواهند شد، ورشکستگی در سازمان‌ها نشان‌دهنده تاب‌آوری پایین آن‌ها است. از این رو شناسایی عوامل موثر بر تاب‌آوری، اولین گام در فرآیند مدیریت تاب‌آوری سازمان‌ها علی‌الخصوص سازمان‌های دولتی می‌باشد و در نتیجه می‌توانند در برابر شوک‌های غیر منتظره و بحران‌ها ادامه حیات داده و از ورشکستگی، تعدیل نیرو و تعطیلی سازمان‌های خود جلوگیری نمایند.

منابع

- Juez, C., Thalmann, M., Schleiss, A. J., & Franca, M. J. (2018). Morphological resilience to flow fluctuations of fine sediment deposits in bank lateral cavities. *Advances in water resources*, 115, 44–59. <https://doi.org/10.1016/j.advwatres.2018.03.004>
- Polito, V., & Wickens, M. (2005). Measuring fiscal sustainability. *Centre for dynamic macroeconomic analysis conference papers*. IDEAS. <https://ideas.repec.org/p/san/cdmacp/0503.html>
- Ebrahimi, M., Azizi, A., & Moghimi Esfandarani, H. (2021). The effect of flexibility and economic vulnerability indicators on economic growth in Iran. *Journal of Islamic economics & banking*, 9(33), 145–163. (In Persian). <http://mieaoi.ir/article-1-1000-fa.html>
- Ferguson, P., & Wollersheim, L. (2020). The world bank's resilience discourse. In *Rethinking multilateralism in foreign aid* (pp. 160–177). Taylor & Francis. <http://dx.doi.org/10.4324/9780367853808-11>
- Stephenson, A. V. (2010). *Benchmarking the resilience of organisations* [Thesis].
- Lee, A. V, Vargo, J., & Seville, E. (2013). Developing a tool to measure and compare organizations' resilience. *Natural hazards review*, 14(1), 29–41. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)NH.1527-6996.0000075](https://doi.org/10.1061/(ASCE)NH.1527-6996.0000075)
- Patten, D. M. (2005). An analysis of the impact of locus-of-control on internal auditor job performance and satisfaction. *Managerial auditing journal*, 20(9), 1016–1029. <https://doi.org/10.1108/02686900510625343>
- Andersson, T., Cäker, M., Tengblad, S., & Wickelgren, M. (2019). Building traits for organizational resilience through balancing organizational structures. *Scandinavian journal of management*, 35(1), 36–45. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2019.01.001>
- Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters. *Disaster prevention and management*, 13(4), 307–314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>
- Hill, E., Clair, T. S., Wial, H., Wolman, H., Atkins, P., Blumenthal, P., ... & Friedhoff, A. (2012). Economic shocks and regional economic resilience. In *Urban and regional policy and its effects: Building resilient regions* (pp. 193–274). Brookings institution press. <https://nyuscholars.nyu.edu/en/publications/economic-shocks-and-regional-economic-resilience>
- García, A., & Ramajo, J. (2005). Fiscal policy and private consumption behaviour: The Spanish case. *Empirical economics*, 30(1), 115–135. <https://doi.org/10.1007/s00181-004-0223-7>
- Bouakez, H., & Rebei, N. (2007). Why does private consumption rise after a government spending shock? *Canadian journal of economics/revue canadienne d'économie*, 40(3), 954–979. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2966.2007.00438.x>
- Friedman, M. (1953). The case for flexible exchange rates. *Essays in positive economics* (pp. 175–203). Chicago: University of Chicago Press.

- [14] Angeon, V., & Bates, S. (2015). Reviewing composite vulnerability and resilience indexes: A sustainable approach and application. *World development*, 72, 140–162. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.02.011>
- [15] Briguglio, L., Cordina, G., Bugeja, S., & Farrugia, N. (2006). *Conceptualizing and measuring economic resilience*. <https://www.researchgate.net/publication/229039198>
- [16] Blanchard, O. J., Katz, L. F., Hall, R. E., & Eichengreen, B. (1992). Regional evolutions. *Brookings papers on economic activity*, 1992(1), 1–75. <https://doi.org/10.2307/2534556>
- [17] Feyrer, J., Sacerdote, B., Stern, A. D., Saiz, A., & Strange, W. C. (2007). Did the rust belt become shiny? A study of cities and counties that lost steel and auto jobs in the 1980s [With Comments]. *Brookings-wharton papers on urban affairs*, 41–102. <http://www.jstor.org/stable/25067440>
- [18] Hosseini Kokmari, S. M. (2024). Investigating the impact of strategic human resource management on organizational resilience. *Journal of applied studies in management and development sciences*, 9(2), 91-98. **(In Persian)**. <https://www.magiran.com/p2742586>
- [19] Shakeri Bostanabad, R., Mahdiar Esmaeli, M. R., & Salehi Komrudi, M. (2021). Investigating the economic resilience of Iran's agriculture sector. *Journal of agricultural economics researches*, 13(4), 41-59. **(In Persian)**. <https://www.magiran.com/p2332684>
- [20] Khajehpour, M., Farsijani, H., & Sedaghatparast, E. (2019). A model for organizational resilience in the banking industry. *Journal of strategic management studies*, 10(37), 61-81. **(In Persian)**. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22286853.1398.10.37.4.8>
- [21] Zhang, F., Lv, Y., & Sarker, M. N. I. (2024). Resilience and recovery: A systematic review of tourism governance strategies in disaster-affected regions. *International journal of disaster risk reduction*, 103, 104350. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2024.104350>
- [22] Du, Z., Zhang, H., Ye, Y., Jin, L., & Xu, Q. (2019). Urban shrinkage and growth: Measurement and determinants of economic resilience in the pearl river delta. *Journal of geographical sciences*, 29(8), 1331–1345. <https://doi.org/10.1007/s11442-019-1662-6>
- [23] Briguglio, L. P. (2016). Exposure to external shocks and economic resilience of countries: evidence from global indicators. *Journal of economic studies*, 43(6), 1057–1078. <https://doi.org/10.1108/JES-12-2014-0203>
- [24] Bates, S., Angeon, V., & Ainouche, A. (2014). The pentagon of vulnerability and resilience: A methodological proposal in development economics by using graph theory. *Economic modelling*, 42, 445–453. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2014.07.027>